

Η ΠΑΡΑ ΤΡΙΒΑΝ ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ (1644) ΚΑΙ Ο ΔΗΘΕΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΚΡΗΤΙΚΩΝ ΟΙΚΩΝ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Ἡ σπουδαιότης τοῦ λεγομένου Χρονικοῦ τοῦ Τριβαν, ὅπερ ἀπαρτίζεται ἐκ συλλογῆς διαφόρων ἐγγράφων καὶ διηγήσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Κρήτης ἐπὶ Ἑνετοκρατίας¹, ἔχει ἤδη ὑποδειχθῆ ὑπὸ προγενεστέρων ἐρευνητῶν². Τὸ Χρονικὸν τοῦτο, παραδεδομένον διὰ βενετικῶν χειρογράφων (τῶν ὑπ' ἀριθ. 245 καὶ 3388 τοῦ Museo Civico Correr καὶ τοῦ μαρκιανοῦ ὑπ' ἀριθ. 525, Classe VII)³, παραμένει μέχρι σήμερον κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτον. Γνωστὸν εἶναι κυρίως ἐξ αὐτοῦ τὸ τμήμα τὸ ἀφηγούμενον τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Γεωργίου Καντιανολέου καὶ τὸν αἱματηρὸν ἐπίλογον αὐτῆς ὅπερ ἐξεδόθη ἐπανειλημμένως μέχρι τοῦδε⁴, ἐχρησίμωσε δὲ καὶ εἰς τὸν Σκηνίδανα Ζαμπέλιον ὡς πύρην πρὸς συγγραφὴν τῆς ἱστορικῆς μυθιστορίας του «Οἱ Κρητικοὶ Γάμοι»⁵. Ὑπὸ τοῦ Ε. Gerland παρετέθη ἐπίσης ἐν τῇ ἀξιολογῶσῃ ἐργασίᾳ του περὶ τῶν ἐπὶ Ἑνετοκρατίας εὐγενῶν οἰκογενειῶν τῆς Κρήτης ἑλληνικῇ μετάφρασιν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χρονικοῦ⁶, ὡς καὶ τῶν ἐν ταύτῃ παρεμβαλλομένων ἐγγράφων⁷. Ἀλλ' ὁ Gerland, ὅστις δὲν ἐξήτασεν ἀπ' εὐθείας τὰ χειρόγρα-

1) Ἡ ἀκριβὴς αὐτοῦ ἐπιγραφή εἶναι: «Racconto di varie cose successe nel Regno di Candia, dell'anno 1182 che si sono ribellati dalla devotione all' Imperio Greco, sino l' anno 1669 che restò al poter dell' Imperio Ottomano, formato dal Signor Antonio Trivan, publico Nodaro Ducale».

2) Βλ. περὶ τούτου Ε. Gerland, Histoire de la noblesse Crétoise au moyen âge [=Extrait de la «Revue de l' Orient Latin» tom. X-XI], Paris 1907, σ. (ἀνατύπου) 16 κ. ἐξ. καὶ ἰδίᾳ Ν. Β. Γωμαδάκη, Ἀντωνίου Τριβάν διηγήσεις περὶ Κρήτης, ἐν περιοδ. «Νέα Ἑστία» τόμ. 12 (1932), σ. 846-852 (ἐνθα παρατίθεται καὶ λεπτομερὴς καταγραφή τῶν περιεχομένων του).

3) Βλ. περὶ τῶν χειρογράφων τούτων Ε. Gerland, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 16 (πρὸ βλ. καὶ τὰ ἐν τέλει τῆς παρούσης εἰσαγωγῆς γραφόμενα ὑφ' ἡμῶν).

4) Μνεῖαν τῶν διαφόρων ἐκδόσεων αὐτοῦ βλ. παρὰ Ε. Gerland, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 69 σημ. 6.

5) Οἱ Κρητικοὶ Γάμοι. Ἀνέκδοτον ἐπεισόδιον τῆς Κρητικῆς Ἱστορίας ἐπὶ Βενετῶν (1570) ὑπὸ Σ. Ζαμπέλιου, ἐν Ταυρίνῳ, 1871.

6) Ε. Gerland, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 126-136 (document XII).

7) Αὐτόθι, σ. 76-89 καὶ 99-118 (documents I-II καὶ IIIβ-V).

φα τοῦ Χρονικοῦ, ἔλαβε δὲ μόνον, ὡς ὁμολογεῖ, πληροφορίας τινὲς περὶ αὐτοῦ παρὰ τοῦ G. Gerola⁸, ἠρκέσθη εἰς τὴν παράθεσιν τῶν ὀλίγων τούτων μόνον σελίδων τῆς ἀρχῆς, ὅσαι περιείχοντο ἐν ἑλληνικῇ μεταφράσει εἰς τὸ ἄγνωστον ἔντυπον «Οἰκογένεια Βαρούχα», ἔξ οὗ κατὰ κύριον λόγον ἠρύσθη τὸ ὕλικόν διὰ τὴν μελέτην του. Δὲν ἤδυνήθη τοιουτοτρόπως νὰ ἴδῃ καὶ χρησιμοποίησῃ τοὺς παρὰ Τρίναν περιεχομένους καταλόγους τῶν εὐγενῶν, ἀστικῶν καὶ λοιπῶν οἰκογενειῶν τῆς Κρήτης⁹, οἱ ὅποιοι θὰ συνεπλήρουν οὐσιωδῶς τὴν ἀνωτέρω ἐργασίαν του καὶ οἱ ὅποιοι παρελείφθησαν ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης τῆς καταρτισθείσης ὑπὸ τῆς οἰκογενείας Βαρούχα, πιθανώτατα διότι δὲν ἐμνημόνευον ταύτην μεταξὺ τῶν ἐκ Βυζαντιοῦ ἀρχοντικῶν οἰκογενειῶν, ἔξ ὧν προήρχετο. Τοὺς καταλόγους τούτους, ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Τρίναν, μετὰ τῶν συνοδευόντων αὐτοὺς λίαν ἐνδιαφερόντων στατιστικῶν στοιχείων τοῦ ἔτους 1644, δημοσιεύομεν κατωτέρω.

Οἱ ἐκδιδόμενοι κατάλογοι ἀποτελοῦν δύο ἐνότητας μόλις χωριζόμενας ἀπ' ἀλλήλων διὰ παρεμβαλλομένου ἀσχέτου πρὸς αὐτοὺς ἐγγράφου¹⁰. Τὴν πρώτην (φύλλα 9-10 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 245 χειρογράφου Correr) συνιστῶσιν οἱ κατάλογοι τῶν ὀνομάτων τῶν nobili Veneti, ἧτοι τῶν 82 ἐν ὄλῳ οἰκογενειῶν, αἵτινες προήρχοντο ἔξ εὐπατριδῶν Ἐνετῶν ἀποίκων¹¹. Αἱ οἰκογένειαι — ὡς καὶ εἰς τοὺς περαιτέρω καταλόγους — παρατίθενται χωριστὰ δι' ἐκάστην τῶν τριῶν μεγάλων πόλεων τῆς Κρήτης, ἧτοι τοῦ Χάνδακος (ὁμοῦ μετὰ τῆς Σητείας), τῶν Χανίων καὶ τῆς Ρεθύμνης. Τὸ ἰδιάζον ἐνταῦθα εἶναι ὅτι μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν τῶν δύο τελευταίων τούτων πόλεων παρεμβάλλονται προσέτι 12 οἰκογένειαι ἀποικισθέντων Ἐνετῶν στρατιωτικῶν, ἐν τέλει δὲ ἀναγράφονται καὶ αἱ ἔξ ἐκάστης τῶν πόλεων ἀπολέσασαι σὺν τῷ χρόνῳ τὴν ἐνετικὴν εὐγένειαν οἰκογένειαι εἴτε διὰ μεταπτώσεως εἰς τὴν κρητικὴν τοιαύτην εἴτε δι' ἀφανισμοῦ.

Ἡ δευτέρα ἐνότης, ἣ καὶ ἐκτενεστέρα (φύλλα 11^v - 18^v τοῦ αὐτοῦ

⁸) Αὐτόθι, σ. 16 (πρβλ. καὶ σ. 12 σημ. 4, σ. 85 σημ. 3, σ. 118 σημ. 5 κλπ.).

⁹) Περὶ τῆς διακρίσεως τῶν κατοίκων τῆς Κρήτης ἐπὶ Ἐνετοκρατίας εἰς nobili Veneti, nobili Cretensi, Cittadini κλπ. καὶ περὶ ἐκάστης τῶν κοινωνικῶν τούτων τάξεων βλ. Σ τ ε φ. Ξ α ν θ ο υ δ ῖ δ ο υ, Ἡ Ἐνετοκρατία ἐν Κρήτῃ, Athen 1939 [=Texte und Forschungen zur Byzantinisch-Neugriechischen Philologie Nr 34], σ. 129-30.

¹⁰) Πρόκειται περὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Δούκα Κρήτης Μάρκου Δανδόλου, ἧς ἑλληνικὴ μετάφρασις παρὰ Gerland, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 118 (document V).

¹¹) Κατὰ τὴν εἰς κεφάλαια κλπ. ὑποδιαίρεσιν τοῦ Χρονικοῦ τὴν γενομένην ὑπὸ Ν. Β. Γ ω μ α δ ά κ η, ἔνθ' ἀνωτ. («Νέα Ἐστία» τόμ. 12, σ. 847), οἱ κατάλογοι οὗτοι ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὰς παραγράφους ὑπ' ἀριθ. XIII-XV τοῦ κεφαλαίου Α' τοῦ πρώτου μέρους.

χειρογράφου)¹², ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν καταλόγων δι' ἐκάστην τῶν τριῶν πόλεων πρῶτον τῶν οἰκογενειῶν (198 ἐν ὄλῳ) τῶν ἔχουσῶν τὴν κρητικὴν εὐγένειαν (nobili Cretensi)¹³, δεύτερον τῶν ἀστῶν (Cittadini), οἵτινες ἦσαν καὶ πολυαριθμότεροι (387 ἐν ὄλῳ), καὶ τρίτον τῶν ὀλίγων (ἐν ὄλῳ 66) ἐμπόρων (mercanti)¹⁴. Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι παρὰ τὰ ὀνόματα τῶν οἰκογενειῶν τῶν nobili Cretensi τοῦ Χάνδακος καὶ τῶν Χανίων δηλοῦται ἐν παραλλήλῳ στήλῃ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Patrie» καὶ ἡ προέλευσις ἐκάστης τούτων. Οὕτως ἐκ μὲν τῶν ἑλληνικῆς καταγωγῆς οἰκογενειῶν ἄλλαι χαρακτηρίζονται ὡς καταγόμεναι ἐκ τῶν ἀρχοντοπούλων (Arcontopulo) εἴτε ἐκ τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας (Imperial) εἴτε ἀπλῶς ἐκ Βυζαντίου (Constantinopolitano), ἄλλαι ὡς προερχόμεναι ἐκ διαφόρων ἑλληνικῶν χωρῶν (da Cipro, da Napoli di Romania) καὶ ἄλλαι ὡς νεώτεροι κρητικαὶ οἰκογένειαι (Casa nova)· ἐκ δὲ τῶν ἰταλικῶν (Italian) διαστέλλονται ἰδιαιτέρως αἱ ἐξ εὐπατριδῶν Ἑνετῶν ἔλκουσαι τὸ γένος (da nobili Veneti).

Οἱ τελευταῖοι οὗτοι κατάλογοι συνοδεύονται καὶ ὑπὸ στατιστικῶν στοιχείων περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Κρήτης, τὰ ὁποῖα συνεκεντρώθησαν, ὡς ἀναφέρεται εἰς τὸν τελικὸν συγκεφαλαιωτικὸν πίνακα, τῇ ἐντολῇ τοῦ στρατηγοῦ Ἀνδρέου Κορνάρου¹⁵ κατὰ τὸ ἔτος 1644, ἦτοι ἐν ἔτος μόλις πρὸ τῆς τουρκικῆς ἀποβάσεως καὶ τῆς ἐνάρξεως τοῦ μακροχρονίου Κρητικοῦ Πολέμου (1645 - 1669), ὅστις καὶ ἀπέληξεν εἰς

¹² Αὕτη ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ κεφάλαιον Β' τοῦ πρώτου μέρους, κατὰ τὴν αὐτὴν ὑποδιαίρεσιν τοῦ Ν. Β. Γ ω μ α δ ά κ η, ἐνθ' ἄνωτ., φέρει δὲ προεταγμένην μικρὰν προεισαγωγὴν. Τῆς προεισαγωγῆς ταύτης ἑλληνικὴ μετάφρασις ἐδημοσιεύθη ὑπὸ E. Gerland, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 134-136 ἐκ τοῦ τεύχους «Οἰκογένεια Βαρούχα» (σ. 13-14), ὅπερ ὁμως περιέχει εὐθὺς ἐν συνεχείᾳ (βλ. Gerland, σ. 136 σημ. 2) οὐχὶ τοὺς καταλόγους, ἀλλ' ἄσχετον πρὸς αὐτοὺς δῖπλωμα τοῦ 1192 (=τὸ παρὰ Gerland σ. 99-110· document IIIβ), τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται πρᾶγματι πολὺ κατωτέρω ἐν τῷ Χρονικῷ Τριναῦ. Τὴν παράλειψιν δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ὑποπιεύσῃ ὁ Gerland.

¹³ Αἱ τοῦ Χάνδακος εἰδικῶς ἀποκαλοῦνται «Nobili del Conssegio della Città Metropoli di Candace, cioè Candia».

¹⁴ Μόνον ὁ κατάλογος τῶν ἐμπόρων τῶν Χανίων δὲν ἀκολουθεῖ εἰς τὸ τέλος, ἀλλὰ παρεμβάλλεται ἀνωμάλως ἐν μέσῳ τοῦ καταλόγου τῶν ἀστῶν τῆς αὐτῆς πόλεως.

¹⁵ Εἰς τὸν στρατηγὸν τοῦτον ἀφορᾷ ἔγγραφον 7 Ἀπριλίου 1654, οὗ περιλήψις παρὰ Σ π. Μ. Θεοτόκη: Ἀποφάσεις Μείζονος Συμβουλίου Βενετίας (=Μνημεῖα Ἑλληνικῆς Ἱστορίας Α', Π,) 1933, σ. 241. Ὅμοίως ἔργον τοῦ Ἑμμ. Τζάνε Μπουνιαλῆ (1668) καὶ στίχοι τοῦ Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλῆ, περὶ ὧν πρβλ. Ν. Β. Γ ω μ α δ ά κ η ν, περιοδ. «Κρητικὰ Χρονικά» Α', 1947, σ. 144 καὶ σημ. 94.

τὴν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τῶν Ἑνετῶν ἀπώλειαν τῆς μεγαλονήσου. Ἐκ τῶν πολυτίμων τούτων στοιχείων μαθητόμενος τοὺς ἀκριβεῖς καθ' ἕκαστον τῶν τριῶν διαμερισμάτων ἀριθμοὺς τῶν χωρίων τῆς Κρήτης, ὡς καὶ τοὺς τῶν ἱερέων, τῶν μοναχῶν, τῶν ἀνδρῶν, τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ προσέτι καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ βοῶν. Ἀξία προσοχῆς τυγχάνει καὶ ἡ ἐν τέλει παρεχομένη πληροφορία, ὅτι κατὰ τὸ 1644 ἐν Κρήτῃ ἐπὶ πληθυσμοῦ 287.165, ἐξ ὧν οἱ 147.215 ἦσαν ἄρρενες, οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὄπλα ἀνῆρχοντο εἰς 100.705 ἄνδρας, ἤτοι εἰς τὸ τρίτον καὶ πλέον τοῦ πληθυσμοῦ, τοῦ ὑπερβάντος τὸ ὄγδοον ἔτος, διότι οἱ κάτω τοῦ ὄγδου δὲν ἀπεγράφοντο.

Ἄλλ' ἡ δημοσίευσίς τῶν ἀνωτέρω καταλόγων τοῦ Τρίβαν δὲν ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν παροχὴν λίαν ἐνδιαφέροντος ὑπὸ ἱστορικὴν ὄσον καὶ γλωσσικὴν ἔποψιν ὑλικῆς συμπληροῦντος οὐσιωδῶς τὴν προμηθιμονευθεῖσαν ἐργασίαν τοῦ Gerland. Ἀποσκοπεῖ συγχρόνως καὶ εἰς τὴν κατάρτισιν ἱστορικῆς πλάνης κρατούσης μέχρι τοῦ νῦν ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν κρητικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ἀπακρίσθησαν εἰς τὴν νῆσον Κέρκυραν.

Πρὸ τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ὁ Σπυρίδων Λάμπρος ἐδημοσίευσεν¹⁶ μακρὸν κατάλογον «τῶν ἐκ Κρήτης οἰκῶν τῶν μεταναστευσάντων εἰς τὴν Κέρκυραν μετὰ τὴν κατὰ τὸν δέκατον ἑβδομον αἰῶνα ἄλωσιν τῆς νήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐνίων δ' ἴσως καὶ πρότερον». (Ὁ κατάλογος οὗτος ἦτο, κατὰ τὸν ἐκδότην, «ἀντίγραφον παλαιοῦ ἀντιγράφου σωζομένου παρὰ τῆ ἐν Κερκύρα οἰκογενεῖα Μυλωνοπούλου, καταγομένη ἐκ Κρήτης, γεγραμμένον διὰ χειρὸς Ἰωάννου Μυλωνοπούλου, ἀδελφοῦ τοῦ πάππου τοῦ ἀποστειλάντος μοι τὸ δημοσιευόμενον ἀντίγραφον κ. Σπυρίδωνος Μυλωνοπούλου». Ὁ τελευταῖος οὗτος, καθ' ἃ ἔγραψεν εἰς τὸν Λάμπρον, ἠγγόει ποῦ εὕρισκετο τὸ πρωτότυπον, ὑπέθετε δὲ ὅτι πιθανὸν νὰ εἶχε τοῦτο ὁ Νικόλαος Βάλαμος, ἀνεπιὸς τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως, διότι τὸ ἀντίγραφον εὕρισκετο μεταξὺ δύο παλαιῶν ἐγγράφων, αἵτινα ὁ Βάλαμος εἶχε δωρήσει εἰς τὸν Ἰωάννην Μυλωνόπουλον¹⁷. Κατὰ ταῦτα ἡ προέλευσις καὶ πηγὴ τοῦ καταλόγου δὲν ἦτο μέχρι τοῦδε ἐξηκριβωμένη, οὐδ' ἀπησχόλησε περισσότερον τὸν ἐκδότην. Ἐπὶ πλέον ἂ ἐκδεδομένος κατάλογος οὐδεμίαν φέρει γενικὴν ἐπιγραφὴν, οὐδ' ἀναφέρεται ἂν τὸ χειρόγραφον ἔφερε τοιαύτην¹⁸.

¹⁶) Σπυρ. Π. Λάμπρου, Κατάλογος τῶν κρητικῶν οἰκῶν Κερκύρας, «Νέος Ἑλληνομνήμων» τόμ. 10 (1913), σ. 449-456.

¹⁷) Αὐτόθι σ. 449-450.

¹⁸) Τὸ χειρόγραφον εἶδε βραδύτερον καὶ ὁ Κων. Ε. Σολδάτος, Ἡ κα-

Πόθεν ἄρα συνήγαγεν ὁ ἐκδότης ὅτι τοῦτο ἀπετέλει κατάλογον τῶν κρητικῶν οἰκῶν Κερκύρας, φαίνεται ἄπορον. Πιθανῶς παρεσύρθη εἰς τοῦτο ἐκ τῶν πληροφοριῶν τοῦ κατόχου αὐτοῦ, ἐκ Κρήτης δὲ πράγματι καταγομένου Μυλωνοπούλου. Ὅπως δὴποτε, ὁ ὑπὸ τοῦ Λάμπρου δημοσιευθεὶς κατάλογος οὗτος ἐθεωρήθη γενικῶς ὅτι παραδίδει πράγματι τὰ ὀνόματα τῶν κερκυραϊκῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες εἶχον κρητικὴν τὴν προέλευσιν, χωρὶς ὑπὸ τινος νὰ διατυπωθῆ περὶ τούτου οὐδεμία ἀμφισβήτησις μέχρι σήμερον. Γούνατιον μάλιστα ὁ κατάλογος προεβλήθη οὐχὶ ἅπαξ ὡς ἀσφαλὲς μαρτύριον περὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ εἰς Ἑπτάνησον κρητικοῦ ἀποικισμοῦ κατὰ τὸν 17^{ον} αἰῶνα ἢ πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ γενεαλογικοῦ συνδέσμου ὄρισμένων κερκυραϊκῶν ἢ ἐπτανησιακῶν οἰκογενειῶν πρὸς ὁμωνύμους κρητικὰς τοιαύτας· ἐκ τῶν οἰκογενειῶν τούτων ἄς ἀναφέρωμεν μόνον τὴν τοῦ ποιητοῦ Ἀνδρέου Κάλβου¹⁹.

Προσεκτικωτέρω ὅμως παραβολὴ τοῦ ἀνωτέρω ὑπὸ Λάμπρου δημοσιευθέντος καταλόγου πρὸς τὸν ὑφ' ἡμῶν ἐκδιδόμενον κατωτέρω κατάλογον τοῦ Τρίναν πείθει ἀπολύτως ὅτι ὁ πρῶτος οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐπανάληψις ὄρισμένων τμημάτων τοῦ δευτέρου μὲ ὀλίγας καὶ ἀσημάντους μεταθέσεις καὶ παραλλαγάς. Ὁ κατάλογος Λάμπρου περιέχει πράγματι, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῶν μερικωτέρων ἐπιγραφῶν αὐτοῦ, τοὺς *nobili Cretensi* καὶ τοὺς *Cittadini* ἐκάστης τῶν τριῶν πόλεων τῆς Κρήτης²⁰. Παραλείπει δηλαδὴ ἐκ τοῦ καταλόγου Τρίναν μόνον τοὺς ἐμπόρους καὶ τοὺς ἐν τέλει στατιστικούς πίνακας τοῦ πληθυσμοῦ, ὡς ἐπίσης καὶ τοὺς ἐν ἀρχῇ προτασσομένους, ὡς εἶδομεν, *nobili Veneti*. Κατόπιν λεπτομεροῦς ἐλέγχου, εἰς ὃν προέβημεν, διεπιστώσαμεν ὅτι ὅχι μόνον ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀνομάτων εἰς πάντα τὰ ἀντίστοιχα τμήματα τῶν δύο καταλόγων εἶναι ἢ ὁ αὐτὸς ἀκριβῶς (ὡς συμβαίνει διὰ τοὺς *nobili Cretensi* καὶ τοὺς *Cittadini* τῆς Ρεθύμνης) ἢ ὁ αὐτὸς

ταγωγὴ τῆς οἰκογενείας Κάλβου, περιόδ. «Τὸ Νέον Κράτος» τόμ. 3 (1939), ἀριθ. 26, σ. 115, ὅστις ὅμως οὐδὲν νέον προσέθηκεν ἢ παρετήρησε.

¹⁹) Πρβλ. Κ. Σολδάτων, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 114-21 καὶ 178-89 καὶ ἰδίᾳ Ν. Β. Τωμαδάκη: «Ἡ κρητικὴ οἰκογένεια Κάλβος-Calbo καὶ ὁ ποιητὴς Ἀνδρέας Κάλβος, περ. «Νέον Κράτος» 3, 1939, σ. 298-301, καὶ τοῦ αὐτοῦ: Οἱ Κρητὲς Κάλμποι πρόγονοι τῶν ἐν Κερκύρα, αὐτόθι 4, 1940, σ. 64-71. Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι αἱρεταὶ ἢ μαρτυρία τῆς μετοικίσεως Κρητῶν Κάλβων εἰς Κέρκυραν τὰ ἄλλα ἐπιχειρήματα τοῦ Τωμαδάκη, περὶ καταγωγῆς τοῦ Ποιητοῦ ἐκ Κρήτης εἶναι τόσον ἰσχυρά, ὥστε νὰ μὴ κλονισθῆ ἡ βῆσις τῆς μελέτης.

²⁰) Φέρει ἐπίσης προτεταγμένα καὶ τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα Ἀρχοντοπούλων τῆς Κρήτης. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα προέρχονται ἐξ ἐγγράφου παρὰ Τρίναν, οὗ τὸ ἑλληνικὸν κείμενον παρὰ Ε. Gerland, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 76-85 (document I) (πρβλ. σ. 84-85).

κατὰ διαφορὰν μονάδος (ὡς διὰ τοὺς αὐτοὺς τοῦ Χάνδακος καὶ τῶν Χανίων), ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα συμπίπτουν πρὸς ἄλληλα εἰς τοὺς δύο καταλόγους²¹. Αἱ μοναδικαὶ διαφοραὶ εἶναι αἱ ἑξῆς: α) Μεταξὺ τῶν *nobili Cretensi* τοῦ Χάνδακος φέρεται προστεθειμένον παρὰ Λάμπρω ἓν ὄνομα, τὸ ὑπ' ἀριθ. 41 (*Piri, d' Atene*), μὴ ὑπάρχον παρὰ Τρίναν. β) Μεταξὺ τῶν *Cittadini* τοῦ Χάνδακος παραλείπεται ἀντιθέτως παρὰ Λάμπρω ἓν ὄνομα, τὸ παρὰ Τρίναν ὑπ' ἀριθ. 42 (*Cochianiti*)· ὁμοίως καὶ μεταξὺ τῶν *Cittadini* τῶν Χανίων παραλείπονται παρὰ Λάμπρω δύο ὀνόματα, τὰ παρὰ Τρίναν ὑπ' ἀριθ. 106 (*Catteruzzi*) καὶ 107 (*Ruscio*). γ) Μεταξὺ, τέλος, τῶν *nobili Cretensi* τῶν Χανίων φέρονται μοναδικὰ παρὰ Λάμπρω μὲν τρία ὀνόματα, τὰ ὑπ' ἀριθ. 29 (*Imperial*), 32 (*Imperial*) καὶ 53 (*Pallada*), παρὰ Τρίναν δὲ τέσσαρα, τὰ ὑπ' ἀριθ. 6 (*Agiostefaniti*), 9 (*Cassati*), 10 (*Cattallacti*) καὶ 28 (*Fattomini*)· εἶναι ὅμως προφανὲς ὅτι ἐκ τούτων τὰ ὑπ' ἀριθ. 29 καὶ 32 τοῦ Λάμπρου, ἅτινα δὲν εἶναι ἐπώνυμα, ἀλλὰ δηλωτικὰ τῆς καταγωγῆς, ἐτέθησαν ἐκ λάθους κατὰ παράλειψιν τῶν ἐπωνύμων τὰ ὁποῖα συνώδευον, πιθανώτατα τῶν ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 9 καὶ 10 τοῦ Τρίναν, ἅτινα ὄντως φέρουν τὸν χαρακτηρισμὸν *Imperial*· κατὰ ταῦτα μοναδικὰ παραμένουν καὶ ἐνταῦθα μόνον ἓν παρὰ Λάμπρω καὶ δύο παρὰ Τρίναν. Πᾶσαι ὅμως αὐταὶ αἱ ἀσήμενοι διαφοραὶ ἑνὸς ἢ δύο ἐκάστοτε ὀνομάτων εἶναι βεβαίως φυσικαὶ καὶ εὐεξήγητοι προκειμένου περὶ δύο διαφοροῦ προελεύσεως χειρογράφων τοῦ αὐτοῦ κειμένου. Ὡς πρὸς δὲ τὴν τάξιν τῶν ὀνομάτων εἰς τοὺς δύο καταλόγους, παρατηροῦμεν ὅτι, ἐνῶ τὰ παρὰ Τρίναν εἶναι συνήθως διατεταγμένα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀλφαβητικῶς, εἰς τὰ παρὰ Λάμπρω ἀντίστοιχα κρατεῖ μεγαλύτερος σάλος, διότι παρατηροῦνται πολλαὶ μεταθέσεις μερικωτέρων σειρῶν ὀνομάτων, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἐν τούτοις φέρει τὰ ὀνόματα κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν, ἣν ἔχουν καὶ τὰ ἀντίστοιχα παρὰ Τρίναν, πάντοτε δ' ἐπίσης αἱ ἀρχαὶ τῶν πινάκων συμπίπτουν²². Εἶναι εὐνόητον ὅμως ὅτι οὐδ' αἱ μεταθέσεις αὐταὶ ἔχουν σημασίαν, ἐφ' ὅσον τὰ ὀνόματα εἶναι τὰ αὐτὰ. Λύνονται δὲ ἄλλως τε καὶ αὐταὶ νὰ ἐξηγηθοῦν εἴτε ἐκ συγχύσεως προκυψάσης κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν τῶν ὀνομάτων κατὰ στήλας, τῶν ὁποίων τὸ μῆκος ἐποίκιλεν εἰς ἕκαστον τῶν ἀντιγράφων ἀναλόγως τῶν δια-

²¹) Περὶ τῶν ἐλαφρῶν παραλλαγῶν εἰς τὸν τύπον ἀρκετῶν ὀνομάτων βλ. κατωτέρω σ. 43 καὶ σημ. 27-29.

²²) Ἡ παράθεσις πάντων τῶν πινάκων, οὗς κατηρτίσαμεν πρὸς διαπίστωσιν τῆς ἀντιστοιχίας τῶν ὀνομάτων εἰς τοὺς δύο καταλόγους καὶ τῶν ἀνωτέρω σημειωθειῶν διαφορῶν, θὰ ἦτο βεβαίως διδακτικὴ, ἀλλὰ θὰ ἀπῆρτε πολὺν χρόνον. Διὰ τοῦτο ἀρκοῦμεθα νὰ παραθέσωμεν ἕνα μόνον πίνακα, τὸν ἀφορῶν-

στάσεων τῶν σελίδων αὐτοῦ καὶ αἱ ὁποῖαι ἦτο δυνατόν ν' ἀντιγράφωνται ἐνίοτε ὀριζοντιῶς ἀντὶ καθέτως, εἴτε ἐξ ἀποπείρας ἀνασυντάξεως τοῦ καταλόγου.

Ἄλλ' ὅτι περὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ καταλόγου πρόκειται δεικνύουν καλύτερον παντὸς ἄλλου αἱ ἐξῆς χαρακτηριστικαὶ κοιναὶ λεπτομέρειαι, αἱ ὁποῖαι δὲν δύνανται ν' ἀποδοθοῦν εἰς τὴν τύχην: α) Παρὰ Τρίναν τὰ ὀνόματα τῶν nobili Cretensi τοῦ Χάνδακος καὶ τῶν Χανίων συνοδεύονται, ὡς εἶδομεν, καὶ ἀπὸ τὰ τῆς καταγωγῆς των, οὐχὶ ὅμως καὶ τὰ τῶν nobili Cretensi τῆς Ρεθύμνης· τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ παρὰ Λάμπρῳ, ὅπου ἐπίσης ἀπαντῶνται αἱ αὐταὶ ἐπιγραφαὶ (Casate, Patrie)²³. β) Παρὰ Τρίναν μεταξὺ τῶν nobili Cretensi τῆς Ρεθύμνης φέρεται δις τὸ ὄνομα Cortazzi (ἀριθ. 29 καὶ 38), τὸ αὐτὸ δὲ συμβαίνει καὶ παρὰ Λάμπρῳ (ἀριθ. 36 καὶ 43)· ἐπίσης μεταξὺ τῶν Cittadini τῆς Ρεθύμνης ἀπαντᾶται δις τὸ ὄνομα Comità (ἀριθ. 7 καὶ 66) καὶ δις τὸ ὄνομα Miglioti (ἀριθ. 25 καὶ 37), οὕτω δ' ἀκριβῶς εὐρίσκεται καὶ παρὰ Λάμπρῳ (ἀριθ. 7 καὶ 64 καὶ ἀριθ. 41 καὶ 59)· γ) Ὁ παρὰ Λάμπρῳ, τέλος κατάλογος τῶν Cittadini τῶν Χανίων σταματᾷ ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον, ὅπου μεσολαβεῖ παρὰ Τρίναν ἡ ἀνώμαλος παρεμβολὴ τῶν ὀνομάτων τῶν ἐμπόρων τῶν Χανίων²⁴, παραλειπομένων πάντων τῶν λοιπῶν παρὰ Τρίναν ὀνομάτων τῶν Cittadini (ἀριθ. 137-153), ἅτινα ἀκολουθοῦσι μετὰ τὴν παρεμβολήν· τοῦτο δεικνύει προφανῶς ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς, παραπλανηθεὶς ὑπὸ τοῦ παρεμβλήτου καταλόγου τῶν ἐμπόρων, ἐνόμισε τὸν κατάλογον περατωθέντα εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ὅπου καὶ ἐσταμάτησε.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω οὐδεμίαν, πιστεύω, δύναται πλέον νὰ παραμείνη ἀμφιβολία, ὅτι ὁ ὑπὸ Λάμπρῳ δημοσιευθεὶς ἀδήλου προελεύ-

τα εἰς τοὺς nobili Cretensi τοῦ Χάνδακος (ἡ ἀρίθμησις ἐτέθη ὑφ' ἡμῶν):

Τρίναν	Λάμπρος	Τρίναν	Λάμπρος
1-6	= 1-6	35-39	= 11-15
7-11	= 21-25	40-56	= 58-74
12	= 10	57-65	= 33-42
13-15	= 7-9	66-69	= 77-80
16-17	= 18-20	70-77	= 43-50
18-20	= 16-18	78-79	= 75-76
21-27	= 51-57	80-81	= 81-82
28-34	= 26-32	ἐλλείπει	= 41

²³) Ἐν τῇ ἐκδόσει Λάμπρῳ, ἐκ τυπογραφικῆς συγχύσεως βεβαίως, διετηρήθη κακῶς ἡ ἐπιγραφὴ «Patrie» παρὰ τὴν ἐπιγραφὴν «Casate» ἀνωθεν καὶ τῶν λοιπῶν σηλῶν τοῦ καταλόγου καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ μῆκος, μολοντί ὑπ' αὐτὰς εὐρίσκονται οἰκογενειακὰ ἐπώνυμα καὶ οὐχὶ τόπος καταγωγῆς.

²⁴) Βλ. ἀνωτέρω σημ. 14.

σεως κατάλογος ταυτίζεται πρὸς τὸν ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Τρίναπ τοιοῦτον τὸν ἀναγράφοντα τὰ ὀνόματα τῶν πρὸ τοῦ Κρητικοῦ Πολέμου οἰκογενειῶν τῆς Κρήτης καὶ οὐχὶ τῶν ἔκτοτε εἰς Κέρκυραν μεταναστευσασῶν, ὡς ἐσφαλμένως ἐνομιζέτο μεχρὶ τοῦδε. Οὐδ' εἶναι δυνατόν νὰ ὑποστηριχθῆ, ἔστω, ὅτι ὁ συντάξας τὸν κατάλογον Λάμπρου ἔσχε μὲν πάντως ὑπ' ὄψει του ὡς ὁδηγὸν τὸν τοῦ Τρίναπ, ἠθέλησεν ὅμως πράγματι νὰ καταγράψῃ τὰς ἐν Κερκύρα κρητικὰς οἰκογενείας, διὸ καὶ προέβη εἰς τινὰς αὐτοῦ τροποποιήσεις (τὰς ὀλίγας ἐκεῖνας τὰς ὁποίας ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω), ἵνα προσαρμόσῃ τοῦτον εἰς τὰ νέα δεδομένα τοῦ ἐν Κερκύρα κρητικοῦ ἀποικισμοῦ. Διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ τροποποιήσεις του αὐτὰ δὲν θὰ περιορίζοντο εἰς τρεῖς ἢ τέσσαρας μόνον προσδιοφαιρέσεις: Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φαντασθῶμεν ὅτι πᾶσαι αἱ οἰκογένειαι τῆς Κρήτης—ἐξαιρέσει τριῶν ἢ τεσσάρων—μετηνάστευσαν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ δὴ ὅτι πᾶσαι συνέπεσε νὰ καταφύγουν εἰς τὴν νῆσον Κέρκυραν. Ὅτι βεβαίως ἔλαβον τότε χώραν ἀθροοὶ ἀποικισμοὶ Κρητῶν εἰς Κέρκυραν, ὡς καὶ τὴν λοιπὴν Ἑπτάνησον, ὅπου καὶ κατέλιπον οὗτοι ἀξιόλογα ἔγγραφα τῆς δρασεὸς των, καλλιτεχνικῆς καὶ ἄλλης, εἶναι ἐκτὸς ἀμφισβητήσεως²⁵. Πρὸς πίστωσιν ὅμως τούτου ὀφείλομεν νὰ καταφεύγωμεν τοῦ λοιποῦ εἰς τὰς ἄλλας ὑπαρχούσας ἀφθόρους μαρτυρίας καὶ οὐχὶ πλέον εἰς τὸν κατάλογον Λάμπρου, ὅστις οὐδεμίαν ἔχει ἀποδεικτικὴν ἀξίαν περὶ μεταναστεύσεως ἢ μὴ εἰς Κέρκυραν κρητικῶν οἰκογενειῶν. Ἡ σημασία του ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἀποτελεῖ τμήμα τῶν περαιτέρω δημοσιευομένων πολυτίμων περὶ τῶν οἰκογενειῶν τῆς Κρήτης καταλόγων τοῦ Χρονικοῦ Τρίναπ.

Τὸ παρατιθέμενον κείμενον ἐκδίδομεν κατὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 245 χειρόγραφον τοῦ ἐν Βενετία Museo Civico Correr (φ. 11-18). Τοῦ χειρογράφου τούτου ἀντίγραφον τυγχάνει τὸ ὑπ' ἀριθ. 2091 ἰταλικὸν χειρόγραφον τῆς ἐν Παρισίοις Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης²⁶, τὸ ὁποῖον

²⁵) Βλ. προχείρως τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν τὴν συγκεντρωμένην ὑπὸ Ν. Β. Τωμαδάκη, Οἰκογένεια Salamon - Σολωμοῦ ἐν Κρήτῃ, ΕΕΒΣ, τόμ. 14 (1938), σ. 163, σημ. 5.—Ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία ἐπησῆθη μετὰ ταῦτα καὶ δι' ἄλλων δημοσιευμάτων καὶ διὰ διατριβῶν καταχωρισθεῶν εἰς τοὺς δύο πρῶτους τόμους τῶν «Κρητικῶν Χρονικῶν».

²⁶) Βλ. H e n r i O m o n t, Bibliothèque Nationale. Nouvelles acquisitions du Département des Manuscrits pendant les années 1891 - 1910. Répertoire alphabétique des manuscrits latins et français, Paris 1912, préface σ. XCVIII, ἀριθ. VI (2091). Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο, γινόμενον τῆ φροντίδι τοῦ Κ. Σάθα, ἐπωλήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν βιβλιοθήκην ταύτην τῷ 1896 ὁμοῦ μετ' ἄλλων ἀντιγράφων σπουδαιοτάτων διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν βενετικῶν χειρογράφων, περὶ ὧν βλ. H. O m o n t, ἔνθ' ἄνωτ., σ. XCVIII -

ἐμελετήσαμεν, ἀντεβάλωμεν δὲ καὶ πρὸς τὸ βενετικὸν διὰ τοῦ φίλου κ. Κ. Δ. Μέρτζιου, ὃν καὶ ἐντεῦθεν εὐχαριστοῦμεν. Ὁ κ. Μέρτζιος ἀντέβαλεν ἐπίσης χάριν ἡμῶν τὸ κείμενον καὶ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθ. 525 (Classe VII) χειρόγραφον τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει παραλλαγὰς (συνηθέστερον ἐπὶ τὸ χεῖρον) εἰς εἰκοσιπεντάδα ὀνομάτων. Τὰς παραλλαγὰς ταύτας τοῦ μαρκιανοῦ χειρογράφου σημειοῦμεν ὑποσελιδίως διὰ τῆς ἐπιμήσεως Μ. Τὸ ἕτερον χειρόγραφον τοῦ Museo Correr, ἦτοι τὸ ὑπ' ἀριθ. 3388, δὲν ἐχρησιμοποιήσαμεν, διότι εἶναι κολοβὸν καὶ δὲν περιέχει εἰ μὴ μόνον μικρὸν τμήμα ἐκ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐκδιδομένων καταλόγων.

Ὅσον ἀφορᾷ, τέλος, εἰς τὸν ὑπὸ Λάμπρου δημοσιευθέντα κατάλογον, ὅστις, ὡς ἐδείχθη ἀνωτέρω, ἀνήκει ἐπίσης εἰς τὸ Χρονικὸν Τρίναπ, οὗτος περιέχει πολυαρίθμους ἐλαφροῦς παραλλαγὰς. Ἐκ τούτων πολλαὶ διακρίνονται εὐχερῶς ὡς ἐσφαλμέναι, ὀφειλόμεναι εἰς ἀβλεψίαν τῶν ἀντιγραφῶν ἢ τῆς ἐκδόσεως²⁷. Τινὲς ὅμως ἐξ αὐτῶν ἔχουν κρητικὴν σημασίαν. Οὕτω π.χ. εἰς τὰς μεταξὺ τοῦ χειρογράφου Correr ὑπ' ἀριθ. 245 καὶ τοῦ μαρκιανοῦ διαφορὰς ἢ ἐκδοσις Λάμπρου ἀκολουθεῖ συνηθέστερον μὲν τὸ πρῶτον²⁸, ἐνίστε ὅμως τὸ δεῦτερον²⁹ ἢ παρέχει ἰδίως ὄλως γραφὰς³⁰. Τοῦτο δεικνύει ὅτι τὸ χειρόγραφον ταύτης ἐξ οὐδετέρου τῶν ἀνωτέρω χειρογράφων προέρχεται, ἀλλ' ἀντιπροσωπεύει τρίτην ἄγνωστον παράδοσιν τοῦ κειμένου. Διὰ τοῦτο σημειοῦμεν ἐπίσης ὑποσελιδίως πάσας τὰς παραλλαγὰς τῆς ἐκδόσεως Λάμπρου—καὶ αὐτὰς τὰς προδήλως ἐσφαλμένας—διὰ τῆς ἐπιμήσεως Λ.

Ἐννοεῖται ὅτι καὶ παρὰ τὴν ὑπάρχουσαν ταύτην πολλαπλῆν χειρόγραφον παράδοσιν ἢ ἀποκατάστασις τοῦ ὀρθοῦ τύπου ἐκάστου τῶν πολυαρίθμων καὶ ποικίλων τούτων κρητικῶν οἰκογενειακῶν ὀνομάτων

XCVIX (ἀριθ. 2086-2099) καὶ Σ π. Π. Λάμπρου, Ἑλληνικὰ ἱστορήματα ἐν Παρισίοις, «Νέος Ἑλληνομνήμων» τόμ. 15 (1921), σ. 293-294.

²⁷⁾ Τοιαῦτα π.χ. αἱ γραφαὶ Clorazane (ἀντι Clarozane), Corgnacti (ἀντι Corgnactò), Pantalco (ἀντι Pantaleo), Peceatore (ἀντι Peccatore), Radacusino (ἀντι Kadacusino), Ranseo (ἀντι Rauseo), Stavilla (ἀντι Stanila) Vengici (ἀντι Vergici) κ.ἄ.

²⁸⁾ Οὕτω γράφει π.χ. Avastago (τὸ Μ. παρέχει: Attastago), Darazzo τὸ Μ: Daruzzo), Russea, (τὸ Μ: Russo), Pramatesti (= Pramatefti: τὸ Μ: Pramafeti), Zoja (= Zogia: τὸ Μ: Zigia) κλπ.

²⁹⁾ Πρβλ. τὰς γραφὰς Arigoni (τὸ τοῦ Correr: Avigoni), Gaval(l)à (τὸ τοῦ Correr: Cavallà), Lefcaro (= Lefcaro Μ. τὸ τοῦ Correr: Lefraco) κ.ἄ.

³⁰⁾ Οἷαι αἱ Gonemi (τὸ Μ. Gonente, τὸ τοῦ Correr: Goneme), Fasco-milo (τὰ λοιπὰ Foscomilo), Vlaco (τὰ λοιπὰ: Vulacho), Vretò (τὰ λοιπὰ: Vuretò) κ.ἄ.

δὲν εἶναι πάντοτε εὐχερῆς. Βεβαίως ἐκ τῶν καθαρῶς ἑλληνικῶν ὀνομάτων τὰ πλεῖστα εἶναι εὐδιάκριτα, παρὰ τὴν δι' ἰταλικῶν χαρακτήρων μεταγραφὴν των (π.χ. *Melissinò*—Μελισσηνός, *Rangalo*—Πάγκαλος κλπ.), ἥτις οὔτε ὀρθὴ εἶναι πάντοτε, οὔτε ὁμοίμορφος³¹. Διὰ τινὰ ὅμως ἐκ τούτων γεννῶνται ζητήματα, ἔνεκα ἀκριβῶς τῆς πλημμελοῦς ταύτης μεταγραφῆς των³². Ἀλλὰ καὶ τὰ ἰταλικῆς ἀρχῆς ὀνόματα παρέχουν δυσκολίας, διότι οἱ ἀήθεις κατὰ τὸ πλεῖστον τύποι των ἔχουν ἀνάγκην ἐξακριβώσεως. Ὑπάρχουν, τέλος, ὀνόματα, διὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἐδίσταζέ τις ν' ἀποφανθῆ ἂν εἶναι ἑλληνικῆς ἢ ξενικῆς προελεύσεως, ἂν ἔχουν ἀνάγκην διορθώσεως ἢ τίς ἢ ὀρθοτέρα γραφὴ των. Πρὸς διαφώτισιν πάντων τῶν ποικίλων τούτων ζητημάτων ἀπαιτεῖται βεβαίως ἰδιαιτέρα ἐργασία, τὴν ὁποίαν ἀναβάλλομεν πρὸς τὸ παρόν, ὡς μὴ διαθέτοντες ἐνταῦθα οὔτε τὸν χρόνον, οὔτε πάντα τὰ ἀπαραίτητα βοηθήματα. Παραθέτομεν μόνον κατωτέρω τὸ κείμενον ὡς ἀκριβῶς ἔχει, ἄνευ οὐδεμιᾶς μεταβολῆς τῆς ὀρθογραφίας του ἢ διορθώσεως καὶ μεθ' ὅλων αὐτοῦ τῶν παραλλαγῶν.

Ἐν Παρισίοις, Δεκέμβριος 1948

M. I. ΜΑΝΟΥΣΑΚΑΣ

³¹) Οὕτω π.χ. τὸ ἑλληνικὸν Κ δὲν ἀποδίδεται διὰ τοῦ C (*Callergi*, *Callonà* κλπ.), ἀλλ' ἐνίοτε καὶ διὰ τοῦ Ch (*Chidoni*, *Chinigò* = Κυδώνης, Κυνηγός). Ὁμοίως τὸ ἑλληνικὸν Χ ἀποδίδεται ὄχι μόνον διὰ τοῦ Ch (*Christoforo*) ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ C (*Cartofilaca*, *Cortazzi* = Χαρτοφύλακας, Χορτάτζης), καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ Gh (*Gharoniti*, *Ghoniati* = Χαρωνίτης, Χωνιάτης). Ἐνίοτε ἐπίσης τὸ Ζ ἀποδίδεται καὶ διὰ τοῦ S (*Sograffi*, *Masarachi* = Ζωγράφος, Μαζαράκης), τὸ Θ διὰ τοῦ T (*Teoghari* = Θεοχάρης) κ.τ.ῶ.

³²) Π.χ. *Servo* καὶ *Servò* (= Σέρβος ἢ Ζερβός;), *Candachiti* (= Χαντακίτης;), *Allacerò* (= Ἀλατσερός;) κ.τ.ῶ.

A'. OI ΠΑΡΑ TRIVAN NOBILI VENETI ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

(Cod. Venet. Correr 245, ff. 9 - 10)

Famiglie di Nobili Veneti, che habbitarono nelle Città del Regno di Candia, cioè in Candia, Canea, Rettimo et Sethia, le quali sono parte delle Colonie spedite da Venetia, e parte che andarono nei Reggimenti in esso Regno et ivi maritatissi ne restarono di permanenza continua.

C A N D I A

Nobili Veneti

Avonal	Erizzo	Muazzo	
Bon	Falier	Morosini	SETIA
Barbarigo	Fradelo	25 Pasqualigo	
Barbo	15 Foscarini	Pisani	Corner
5 Benedetti	Foscolo	Querini	Balbi
Corner	Gradenigo	Ruzer	35 Demezo
Callergi	Griego	Surian	Benedetti
Canal	Ghissi	30 Sallamon	Querini
Capelo	20 Grioni	Venier	No 5
10 Dandolo	Lombardo	Zen	
Demezo	Lolin	In tutto Famiglie	
		No 32	
		In tutti No 37.	

C A N E A

f. 9v

Nobili Veneti

Avonal	Calbo	15 Manolesso	Renier
Barbarigo	Capelo	Molin	Tron
Barbo	10 Contarini	Minoto	Vizzamano
Barozzi	Darnier	Muazzo	25 Viaro
5 Cocco	Falier	Premarin	Zangarol
Calergi	Massolo	20 Pollani	Zorzi
Corner	Mengano	Querini	
		In tutti Nobili Veneti No 27.	

Pedoni che sono andati in Candia con le Collonie le quali habbitarono nelle 3 Città, cioè Candia, Canea e Rettimo.

Rizzardo	Donno	Sanguinazzo	10 Vergier
Pavia	5 Aleffuso	Deparis	Zacco
Clodij	Gribia	Dafferera	Dapiasenza

Questi sono casate de Nobili di Terra ferma, cioè d' Italia.

RETIMO

Nobili Veneti

Barozzi	Capelo	Muazzo	Surian
Bragadin	Corner	Mocenigo	Sanudo
Barbo	Dandolo	Manolesso	Zane
Calergi	Dolfin	Pollani	
5 Contarini	10 Gritti	15 Semmitocolo	

In tutti Nobili Veneti No 18.

Casate

Ristretto delle famiglie Nobili Veneti che habitarono nel Regno di Candia già descritte, cioè f. 107

Nella Città di Candia	No	32	}	No	37
Nella Settia	"	5		"	27
Nella Città di Canea			"	18	
Nella Città di Rettimo			"	82	
In tutto Casate			No	82	

Da tutte le predette Casate con il lungo giro d'anni, alcune si sono repatriate, altre furono estinte, altre cascorono dalla Nobiltà Veneta chi per incuria, e chi per sponsali inleciti, e di questi, alcuni godevano la nobiltà Crettense, et altri havevano decaluto dall' una e l' altra, e qui sotto vengono espresse le decasute famiglie della Nobiltà Veneta.

di CANDIA	CANEA	RETIMO	
Benedetti	Massolo	Gritti	} No 4
Capelo	Barbo	Dandolo	
Foscolo	Calbo	Mocenigo	
Gradenigo	Corner	Zane	
Lombardo	Capelo		In tutte
Lolin		Le sudette Casate cascorono dalla Veneta e godevano la Crettense.	Candia No 9
Pisani	Avonal		Rettimo » 4
Pasqualigo	Darnier		Canea » 11
Surian	Falier		Casude No 24
	Minoto		
Delle sudite 9 parte godevano la Nobiltà Crettense, e parte non la godevano.	Muazzo		
	Renier		
		Le sudite 6 godono là Nobiltà Crettense e le 5 sono estinte.	

B. ΟΙ ΠΑΡΑ TRIVAN NOBILI CRETENSI ΚΛΠ.

ΚΑΙ Η ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΟΥ 1644

(Cod. Venet. Correr 245, ff. 11 v-18 v)

*Acquettate le cose della guerra di Cretta, la prudenza Veneta f. 11v
 ha col solito della loro clemenza trattato tant' amorevolmente et
 benignamente tutti li habbitanti del Regno et conosciuto le condi-
 tioni d' ogn' uno li fece conoscer con diversi modi et maniere la
 liberta, le gratie, li comodi, li offitij, beneficcii, prerogative et
 honori, che godono tutti li fideli sudditi di cosi clementissimo,
 dolcissimo et liberalissimo Prencipe Veneto per il che tutti indif-
 ferentemente si sono esposti d' esser pronti, con moglie, figlioli e
 sostanze loro, di spender e spander il proprio sangue in servizio
 di Sua Serenità di che ringraziati che furono tutti dal pruden-
 tissimo et illustrissimo Signor Giacomo Tiepolo che fu Ducca del
 Regno et dalli Magniffichi Rettori delle Città, gli concessero al-
 li primati l' honor della Nobiltà Crettense, al secondo ordine li
 Offitij delle Nodarie et Scrivanie, al terzo di goder l' honoratis-
 simo nome di Soldati Cervide, et alli habbitanti di fuori che
 discendevano dalla stirpe di Parici, et Paragraffi, cioè delli Ser-
 vi delle dodeci famiglie di Arcondopuli gli concessero gratie d'
 esser privilegiati di non far angarie nel modo facevano li altri
 habbitanti delli villaggi et cosi anco concessero case, terreni,
 vigne, et altri comodi ad' ogn' uno secondo la conditione et
 qualità delle persone, di modo chè stabilito il possesso, et Dominio
 del Regno in tanta tranquillità et comodi, così per il publico come
 per il privato, fu sparsa la fama per tutto il mondo, per le qual
 gratie, comodi et privilegi, si sono mosse moltissime famiglie da
 diversi Regni, Provincie e Terre d' Italia, di Napoli di Romania,
 di Grecia et dall' Oriente, et andarono ad habbitar in questo Re-
 gno, li quali rassegnatissi sudditi fidelissimi di Sua Serenità per
 il merito de quali furon create, tutte le famiglie infrascritte nel-
 la dignità della Nobiltà Cretense, parte inanci, et altri posterior-
 mente i quali habbitarono nelle tre Città del Regno come sarrano
 espresse, havertendo, che quelle habbitanti nella Città di Sethia f. 12r
 fruivano quelle della Città Metropoti di Candia mentre queste
 due Città con li habbitanti s' intendevano un Corpo.*

Nobili del Conssegio della Città Metropoli di Candace, cioè

C A N D I A

	Casate	Patrie	Casate	Patrie
	Ambrosio	Italiano	Darcona	Costantinopoli
	Bozzi	Italiano	Denores	da Cipro
	Bernardo	Italiano	Drasino	Casa Nova
	Barbarigo	da Nobili Veneti	Dandolo	da Nobili Veneti
5	Bon	da Nobili Veneti	30 Demezo	ut supra
	Benedetti	da Nobili Veneti	Daporto	. . .
	Bevardo	Italian	Diminiti	. . .
	Collona	da Roma	Darcà	. . .
	Caliva	da Costantino- poli	Falier	da Nobili Veneti
			35 Fontana	Italian
10	Callaffati	Imperial	Gialina	da Costantipoli
	Cigala	Italian	7-12v Ghoroniti	Casa nova
	Caffato	Arcondopulo	Lefraco	da Napoli di Ro- mania
	Cacavà	da Cipro	Lolin	da Nobili Veneti
	Capsa	Costantinopoli	Lolin	da Nobili Veneti
15	Cavallo	Napoli di Ro- mania	40 Mamisi	Imperiale
			Murtato	Costantinopoli- tano
	Cavallaro	Casa nova		
	Corner	da Nobili Veneti	Melissinò	Arcondopulo
	Cassimati	Casa Nova	Mudinò	Costantinopoli- tano
	Cappo	Incognita que- sta patria	Messeri	Italian
20	Calona	. . .	45 Murmuri	da Napoli di Ro- mania
	Castelo	. . .		
	Candachiti	Costantinopoli	Masarachi	Casa Nova
	Coressi	. . .	Massichi	Italian
	Dafferera	Italian	Maurici	. . .
25	Daponte	Italian		

2 Pozzi Λ || 3 Benardo Λ || 5 Bori Λ || 7 Benardo Λ || 8 Calona Λ || 14 Cop-
psà Λ || 16 Cavellaro Λ || 22 Condachiti Λ || 24 Daferrara Λ || 28 Darasino
Λ || 32 Dimirutti Λ || 37 Goroniti Λ || 35 Lefcaro M Lafcaro Λ || 40 Maunsi
Λ || 41 Mortato Λ || 43 Madinò Λ || 45 Mormori Λ

	Casate	Patrie		Casate	Patrie
	Moxià	Italian		Rizzardo	Colonia Italian
50	Mavriano	. . . .		Ruzeri	da Nobili Veneti
	Nomicò	Costantinopoli-		Stratigò	Costantinopoli-
		tano			tano
	Nassini	da Napoli di Ro-		Spiera	da Napoli di Ro-
		mania			mania
	Negrisoli	. . . .	70	Torcello	Italian
	Nottarà	. . . .		Tagliapiera	Italian
55	Pagan	Italian		Tandi	Napoli di Ro-
	Podocatora	da Cipro			mania
	Pisani	da Nobili Veneti		Vlastò	Arcondopulo
	Pascaligo	da d . . . ti		Vendramin	da Nobili Veneti
	Pelegrin	Italian	75	Zogia	da Napoli di Ro-
60	Panigieti	Italian			mania
	Papadopuli	Arcondopuli		Zangaropulo	Casa nova
	Patrichi	Costantinopoli-		Zane	da Nobili Veneti
		tano		Za Moro	Italian
	Paleologo	Imperial		Avastago	. . . .
	Panigran	. . . .	80	Mosto	da Nobili Veneti
65	Querini	da Nobili Veneti		Damoro	. . . .

In tutti No 81

Le seguenti Casate furono de Cittadini parte dalli Arcondopuli altri da Veneti Nobili decaduti dalla Nobiltà Veneta, et aco dalla Cretense, e la maggior parte sono delli originali habitanti della Città Metropoli Candace, cioè

C A N D I A

	Cittadini	Cittadini		Cittadini	Cittadini
	Ambelicopulo	Amoreo		Barozzi	Caffati
	Armeni	Apladha		Belegno	20 Corogona
	Achieli	Argostoli	15	Barbarigo	Cassimati
	Abetto	10 Abelachianò		Benti	Callonà
5	Armani	Buglà		Benedeti	Callamatiànò
	Arcadio	Bosichi		Cominó	Cartoffilaca

52 Massini Δ || 60 Panighetti Δ || 66 Rizzardi Δ || 67 Rezzer Δ || 70 Zorzello Δ || 75 Zoja Δ Zigia M || 79 Attastago M

4 Abbitto Δ || 7 Amorea Δ || 8 Apladà o Palladà Δ || 10 Abellachinò Δ || 11 Bughà Δ || 12 Bollini Δ || 14 Ballegno Δ || 16 Benti Δ || 20 Corogna Δ

ΚΡΗΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ Γ

4

	Cittadini	Cittadini	Cittadini	Cittadini
25	Clado	55 Drasino	85 Kavallaro	115 Pascuzzi
	Cicalà	Dal Suol	Kadacusino	Panigirà
	Cochili	Dulufi	Ghleba	Pantogalo
	Callamarà	Darmano	Littino	Parathioti
	Capela	Davigla	Lorando	Plattarà
30	Callofronà	60 Daloca	90 Lodovicio	120 Pistola
	Calogierà	Dagladi	Libithi	Pigà
	Christofforo	Daravena	Luccari	Paghi
	Cladà	Drasaleviti	Mussuro	Pantaleo
	Canachi	Doria	Mandricari	Pesembra
35	Canalomiti	65 De Candia	95 Melissinò	125 Patterò
	Cazzarà	Fliscuni	Marà	Piperi
	Curtesan	Frielo	Moresin	Psisistì
	Capa Santa	Fontana	Maurica	Rizzo
	Chioni	Foscomilo	Manganari	Rauseo
40	Coreo	70 Farmachi	100 Musalo	130 Rali
	Camanoti	Fagliero	Mavriano	Rocco
	Cochianiti	Ghrognanò	Manerba	Sograffi
	Carchiopulo	Ghrusogulato	Marangon	Seminelo
	Cochini	Gierazuni	Maravegia	Sirigo
45	Cimisechi	75 Gerosolimiti	105 Nottarà	135 Siderò
	Dagrado	Gausili	Ostriano	Siguro
	Dipoli	Gierachi	Polinà	Spanopulo
	Dafnomichi	Ghamarto	Papadopuli	Sogia
	Dafferera	Gharoniti	Procaciante	Sforzza
50	Damian f. 13v	Goneme	110 Pamfilo	140 Scarlato
	De Molin	81 Grioni	Prichì	Sagredo
	Diminiti	Ghoniati	Pulopodi	Stavrachi
	Dacipri	Ghavssogiani	Polemarchi	Sallamon
	Drimò	Ghardesan	Pedioti	Stanila

23 Cigalla Δ || 35 Cavelomiti Δ || 41 Camanati Δ || 42 παρ. Δ || 48 Dafnomichi Δ || 49 Daferara Δ || 53 Dacipi Δ || 54 Doimò Δ || 57 Balluffi Δ || 59 Daviglia Δ || 61 Dagliadi Δ || 63 Dragaleniti Δ || 69 Fascomilo Δ || 71 Fatieri Δ || 72 Grognano Δ || 73 Grussugulato Δ || 74 Geruzunu Δ || 76 Gausuti Δ || 78 Glamarto Δ || 79 Garoniti M Gavoniti Δ || 80 Gonemi Δ Gonente M || 82 Gomitì Δ || 83 Gansogianni Δ || 84 Gardesan Δ || 85 Ravalaro Δ || 86 Radacusinò Δ || 87 Globa Δ || 104 Maranglio Δ || 106 Striano Δ || 108 Papadopulo Δ || 110 Pamfilo Δ || 113 Polimarchi Δ || 116 Panigirà Δ || 118 Pheratioti Δ || 119 Plattarà Δ || 123 Pantalco Δ || 124 Pesembra Δ || 127 Psisioti Δ || 129 Rauseo Δ || 133 Servinello Δ || 134 Serigo Δ || 144 Stavilla Δ

Cittadini	Cittadini	Cittadini	Cittadini
115 Sachielari	150 Theristi	155 Varda	160 Zangaropulo
Teoghari	Vlastò	Valeriano	De Zorzi
Thergianò	Vulacho	Venezzan	Di Cipri
Thesso	Vaftisma	Xsantò	Di France-
Trivisan	Vizzamano	Zago	schi
			Di Negri
In tutti No 164			

C A N D I A

f. 14r

Marcanti habitanti nella Città Metropoli furono le seguenti Casade-cioè-

Benti	Baglioni	Fassani	Quinta Vale
Biasii	Di Maggio	Gattinger	20 Sgardelin
Boscheti	Davalò	15 Giafferò	Tilion
Bruner	10 Fagler	Mazzoleni	Trivisan
5 Cassali	Ferro	Mili	Vidali
Carara	Finoti	Pizzoni	
In tutti No 23			

Ristreto delle Casate

<i>Nobili Veneti</i>	<i>Nobili Cretensi</i>	<i>Cittadini</i>	<i>Mercanti</i>
No 37	No 81	No 164	No 23

Collonia Pedoni Nobili di Terraferma : No 12.

Descrittione dell' Anime del Distretto e Territorio della Città di Candia, Casteli e Casali, il numero de Casali, di tutti li Donegali, et Sommari ch'erano effettivi l'anno 1644 come qui sotto-cioè

	<i>Nella Città</i>	<i>Settia</i>	<i>In tutti</i>
<i>Preli e Religiosi</i>	No 82	No 22	No 104
<i>Huomini e putli maschi da 8 anni in su</i>	» 7170	» 1142	» 8312
<i>Done</i>	» 7199	» 1296	» 8495
<i>In tutti</i>	No 14451	No 2460	No 16911

145 Sachidi Δ || 146 Theogari Δ || 147 Targianò Δ || 150 Zenestt Δ || 152 Alaco Δ || 154 Vezzamano Δ || 163 Defrancesci Δ || 164 Dinegro Δ

Casali } Pretti e Monachi N° 1062. - Huomini e pulli 48628 \ No
 N° 496 } Monaci 570 Pretti 492. Done 49084 \ 99074

Settia

Casali } Pretti N° 256. Huomini 9255 }
 N° 148 } Monaci N° 268. Done 9254 } No 19033
 Anime No 135618

Animali } Candia Animali bovini 15960 Somari 7278 } in Candia
 } Settia ——— d ti 4568 ——— 2252 } e Settia
 No 20528 No 9530

Le seguenti Casate sono delle Nobili Cretensi habbilanti nella f. 14v
 Città di Cidonia-cioè-

C A N E A

Nobili Cretensi

Casate	Patrie	Casate	Patrie
Aefuso	Italian	Darazzo	Italian
Albizzo	Italian	Daferera	Italian
Abosaci	Italian	20 Di Catteraci	Italian
Avonal	da Nobili Veneti	Da Bassan	Italian
5 Argiropuli ed Agio- steffaniti }	dalli Arcondo- puli	Diogeni	Imperial
		Darmier	da Nobili Veneti
		Darente	Casa nova
Barozzi	da Nobili Veneti	25 Callafati	. . .
Cladirii	Collonia	Cellaiti	. . .
Caffati	Imperiali	Eudemono-	. . .
10 Cattalacti	Imperiali	giani	
Cugnolo	Italian	Fattomini	da Coron
Cassimati	Casa nova	Falier	da Nobili Veneti
Cartofilaca	Casa nova	30 Foccà	d' Arcondopuli
Cattani	Casa nova	Fiandra	. . .
15 Calergi	d' Arcondopuli	Franco	. . .
Depari	Colonia	Cavallà	d' Arcondopuli
Domno	Italian	Gripari	Casa nova

3 Abosan Λ || 6 παραλ. Λ || 8 Cladivij Λ || 9, 10 παραλ. Λ || 11 Cagnola Λ ||
 18 Daruzzo M || 19 Daffanera Λ || 20 Dicaterazzi Λ || 21 Dobassan Λ || 22 Dio-
 geru Λ || 23 Damier Λ || 24 Danente Λ || 26 Calatti Λ || 28 Fattamini M, παραλ.
 Λ || 32 Frango Λ || 33 Gavallà M Gavala Λ || 34 Griffari Λ

	Casate	Patrie	Casate	Patrie
35	Linachi	da Napoli di Romania	Scordili	d' Arcondopuli
	Littini	d' Arcondopuli	Testabusa	Italian
	Monovasioti	da Napoli di Romania	Toscani	Italian
	Mormori	da Napoli di Romania	Vidali	Italian
	Medici	Italian	55 Viaro	da Nobili Veneti
40	Molin	da Nobili Veneti	Vlastò	d' Arcondopuli
	Minoto	da Nobili Veneti	Premarin	da Nobili Veneti
	Maderò	Casa Nova	Pizzamano	da Nobili Veneti
f. 15r	Muazzo	da Nobili Veneti	Pattellaro	Casa nova
	Melissinò	d' Arcondopuli	60 Podocatora	Imperial
45	Nassino	da Napoli di Romania	Pagan	Italian
	Pavian	Collonia	Pulacchi	da Cipro
	Paleologo	Imperial	Rizzardi	Collonia
	Pompanazzo	Italian	Renier	da Nobili Veneti
	Paleocapa	da Napoli di Romania	65 Srobolazzi	Casa nova
50	Rali	Casa nova	Tipaldo	Italian
			Varucha	d' Arcondopuli
			Vergian	Italian
			70 Vizzamano	da Nobili Veneti
			Zancarolo	da Nobili Veneti

In tutti No 70.

Le seguenti Casade sono delli Cittadini originali dalla

C A N E A

Cittadini	Cittadini	Cittadini	Cittadini
Armeni	Bambacopulo	Cottachi	Cerigo
Asprea	Brinci	Capsali	20 Culota
Acchineo	Barbarigo	15 Cartofilaca	Copeo
Andronicopulo	Claduri	Cunetti	Carchiopulo
5 Acladuris	11 Condoleo	Clado	Cellaiti
Avigoni	Cavallari	Capsodhassi	Chissamo

46 *Parian* M || *Pamari* Λ || 61 *Pugari* Λ || 65 *Strabalazzi* Λ

1 *Πρὸ τοῦ Armeni* διὰ μικροτέρων χαρακτήρων ἔχει προστεθῆ: *Armeni* οὕτω καὶ παρὰ M, Λ || 3 *Athinneo* Λ || 5 *Acladuri* Λ || 6 *Arigoni* MΛ || 12 *Cavallare* Λ || 16 *Curzeti* M *Carnetti* Λ || 19 *Serigò* Λ || 24 *Crissamo* Λ

	Cittadini	Cittadini	Cittadini	Cittadini
25	Contarini	Gharchi	Plaiti	Delussa
	Chidoni	Ananea	Petropulo 110	Cassimati
	Calbo	55 Picicopulo	Capelo	Daffessari
	Caravelà	Callamuti	Cattani	Dibianchi
f. 15v	Curino	Careoffilo	85 Damigo	Dallaporta
30	Cristofforo	Damian	Deftereò	Grippari
	Drossa	Damoron	Galleotì 115	Dicatteruci
	Drima	60 Fassulà	Griceo	Gorgorasti
	Fassidhoni	Dellatoro	Gradenigo	Lauro
	Griglianò	Giattei	90 Jurando	Mangussa
35	Gierachi	Lichinio	Mittilineo	Moroni
	Laftachi	Maderò	Milonopulo 120	Manolafiti
	Lascari	65 Moscheto	Manganari	Pullachi
	Mothoneo	Madaraca	Porfirò	Politti
	Mariscarpa	Portari	95 Pazzola	Piscopopulo
40	Nicoletò	Peccatore	Psarà	Papadopulo
	Puzzidi	Perdicari	Pelecapa 125	Rusteù
	Pachin	70 Pramatefti	Russea	Scuvi
	Piperis	Rosso	Sittà	Segnanò
	Rali	Servò	100 Sirgianò	Venier
45	Rauseo	Stavrianò	Soffianò	Vellaiti
	Soffoleo	Scuttarioti	Tagliapiera 130	Varunga
	Stanila	75 Thallassinò	Vizzamano	Zunzurà
	Thergianò	Vitto	Zangarol	Gavvano
	Valente	Vasmulo	105 Bubette	Argirò
50	Vureto	Gavrili	Catteruzzi	Rauseo
	Zangaropulo	Picridi	Ruscio 135	Macherioti
	Siropulo	80 Pricò	Vlassi	Trivisan

28 Carvella Λ || 31 Drosso Λ || 33 Fessidoni Λ || 34 Gulianò Λ || 36 Leftachi Λ || 39 Mavincarpa Λ || 41 Pucidi Λ || 42 Dachi Λ || 43 Piperissi Λ || 45 Rauseo Λ || 48 Zergianò Λ || 50 Vretò Λ || 53 Gurchi Λ || 57 Careoffilo Λ || 61 Dellatoro Λ || 63 Luchimo Λ || 68 Peccatore Λ || 70 Pramatesi Λ Pramatefti M || 76 Vetto Λ || 79 Capridi Λ || 80 Pruò Λ Pricò M || 85 Danzigò Λ || 86 Gruò Λ || 90 Lunardo Λ || 97 Palecapa Λ || 98 Russio M || 104 Zangarol Λ || 105 Buttettè M Rubetè Λ || 106, 107 παγαλ. Λ || 108 Vassi Λ || 109 Datuna Λ || 116 Gorgorafi Λ || 120 Monolafiti Λ Mandafiti M || 121 Pavlachi Λ || 123 Piscopulo Λ || 125 Rustei Λ || 126 Seuri Λ || 130 Varnuga Λ || 131 Zunzana Λ

Li seguenti furono Mercanti habitanti nella

f. 16r

C A N E A

Mercanti	Mercanti	Mercanti	Mercanti
Albinci	10 Coledan	Maffei	Zanchi
Armati	Dada	20 Pin	Polderi
Bregii	Forno	Peroi	30 Serpi
Belagamba	Girardi	Riosa	Vassalo
5 Bergas	Gilio	Todeschi	Giordan
Cavalli	15 Gapici	Zogia	Pizzoni
Comasso	Lazarini	25 Padoner	Spigliorini
Cacia	Longino	Segari	35 Varisco
Cepini	Mazzoleni	Silnesin	
In tutti N° 35			

Cittadini di CANEA anco li sottoscritti:

Raftopulo	Malocuculo	Maurogiorga	150 Macrimali
Mettochiti	Scandali	Cassà	Consoliano
Condarato	Scrinzi	Cantacusino	Temenioti
140 Allacerò	145 Cummulo	Capadoca	Cumandri
Abstemio		In tutti	N° 153

Ristreto delle Casade

Nobili Veneti N° 27 | Nobili Cretensi N° 70 | Cittadini N° 153 | Mercanti N° 35

<i>L'anno 1644 erano</i>	<i>Preti</i>	<i>Monaci</i>	<i>Huomini da 8 anni</i>	<i>Done</i>	<i>In tutto anime</i>
<i>Nella Città</i>	N° 52	N° —	N° 5130	N° 5219	N° 10401
<i>314 Casali</i>	» 412	» 516	» 31216	» 28500	» 60704
<i>Promontorio Acrotiri di Melecca</i>	» 36	» —	» 1890	» 1533	» 3459
<i>Sfachia e suo distretto</i>	» 28	» —	» 4228	» 3650	» 7906
	N° 528	N° 516	N° 42464	N° 38902	N° 82470

Animali bovini N° 10638 et Somari N° 4780.

Li seguenti sono delle Casade Nobili Cretensi habbillanti nella Città di Rettimo-cioè-

R E T I M O

Nobili Cretensi	Nobili Cretensi	Nobili Cretensi	Nobili Cretensi
Achieli	Arcoleo	25 Clodii	Calergi
Cagnolo	Cornaro	Catterin	Cortazzi
Caffato	15 Dafferera	Donno	Dapiasenza
Dandolo	Damoron	Furlan	40 Franco
5 Gribia	Gavallà	Cortazzi	Gritti
Lombardo	Lima	30 Littino	Mussuro
Portio	Pattelaro	Peccatoro	Pirino
Sanguinazo	20 Siligardo	Scordili	Tergianò
Varucha	Visconti	Vlastò	45 Vergici
10 Niotero	Dimoris	Zanne	Callonà
Barbarigo	Dafiorenza	35 Diminiti	Ruzieri
Caravella	Camarioti	Callofronà	

Li seguenti sono Cittadini originali della Città di

f. 16v

R E T I M O

Achieli	15 Cunupi	Pettropulo	Siropulo
Avastago	Chinigo	30 Pirino	Schilomango
Asprea	Dabressa	Rusio	45 Trulinò
Anagnosti	Dottarà	Sanguinazo	Detuldi
5 Callonà	Dallabela	Siligardo	Pattelaro
Cardami	20 Furlan	Surian	Portio
Comità	Fascomilo	35 Troilo	Cacavela
Catterin	Lima	Dafiorenza	50 Argirò
Barbarigo	Niottero	Miglioti	Cugiani
10 Condarato	Milonopulo	Palmesan	Giuse
Clarozane	25 Miglioti	Gribia	Servo
Corgnactò	Piscopopulo	40 Vergici	Schirinzi
Chioza	Pandimo	Varì	55 Veneli
Calottà	Pangalo	Calogierà	Custugiani

ε Cagnola Α || 15 Dafferera Α || 20 Siligardi Μ || 22 Dimonis Α || 24 Camanoti Α || 25 Cladij Α || 43 Prino Μ Πiri Α || 44 Zergianò Α

*11 Clorazane Α || 12 Corgnacti Α || 14 Colotà Α || 17 Dabrella Α || 30 Pirimo Α || 34 Suvian Α || 39 Gritià Α || 40 Vengici Α || 46 Denuldi Α || 56 Cru-
stugianni Α*

Clapsinò	Corso	65 Moschioti	Stela
Perdicari	Scordà	Comita	70 Logotheti
Zucho	Spirino	Corogona	
60 Daleze	Vrana	Sevastogeni	

Mercanti di Rettimo

f. 17r

Albinoni	Dioscurio	Di Zanchi	Da Cavarzere
Turin	Salveti	Petrogiani	Vidali

Ristreto delle Casate

Nobili Veneti No 48 | Nobili Cretensi No 47 | Cittadini No 70 | Mercanti No 8

Descrizione delle anime ch' errano l' anno 1644, cioè

	<i>Prezzi</i>	<i>Monaci</i>	<i>Itomini d'anni 8 in sù</i>	<i>Done</i>	<i>In tutto</i>
<i>Città</i>	<i>No 38</i>	<i>No —</i>	<i>No 3862</i>	<i>No 4138</i>	<i>No 8038</i>
<i>296 Casali</i>	<i>» 345</i>	<i>» 410</i>	<i>» 34694</i>	<i>» 25590</i>	<i>» 61039</i>
<i>In tutto</i>	<i>No 383</i>	<i>No 410</i>	<i>No 38556</i>	<i>No 29728</i>	<i>No 69077</i>

Animali bovini No 7890 et Somari No 3100

Summario delle Famiglie ch' erano habitate nelle Città del Regno di Candia-cioè-

	<i>Nobili Veneti</i>	<i>Nobili Feudati e Cretensi</i>	<i>Cittadini</i>	<i>Mercanti</i>
<i>Candia e Settia</i>	<i>No 37</i>	<i>No 81</i>	<i>No 164</i>	<i>No 23</i>
<i>Canea</i>	<i>» 27</i>	<i>» 70</i>	<i>» 153</i>	<i>» 35</i>
<i>Retimo</i>	<i>» 18</i>	<i>» 47</i>	<i>» 70</i>	<i>» 8</i>
<i>In tutti</i>	<i>No 82</i>	<i>No 198</i>	<i>No 387</i>	<i>No 66</i>

*Descrizione delle anime fatta per ordine dell' Illustrissimo et f. 17v
Eccellentissimo Signor Andrea Cornaro General del Regno di Candia l'anno 1644 che fu un anno inanci del Disbarco fatto da Turchi nella Canea, e ciò nelle Città di Candia, Settia, Canea e Rettimo così pure nelli Castelli et Casali di tutto il detto Regno*

57 Clapsimò Α || 59 Zucco Α || 64 Vraniù Α

con dichiarazione della quantità delli Casali, che s' attrovavano in detto tempo nella giurisdizione di cad' una di esse Città e loro Distretto specificando il numero de Pretti e Monaci delle Città stesse, e di tutto il Regno, degli huomini da 8 anni in su et anco delle Done, così pure del numero de tutti li Donegali e Somari come qui viene espresso.-cioè-

f. 18r

	Pretti	Monaci	Huomini d' anni 8 in su	Done come d' incontro	Anime in tutto d' anni 8 in su
Città di Candia	Nº 82	Nº —	Nº 7170	Nº 7199	Nº 14451
496 Casali	» 492	» 570	» 48628	» 49984	» 99674
In tutto	Nº 574	Nº 570	Nº 57798	Nº 57183	Nº 114125

fuori nelli Casali Animali Bovini Nº 15960 Somari Nº 7278

Città di Settia	Nº 22	Nº —	Nº 1142	Nº 1296	Nº 2460
148 Casali	» 256	» 268	» 9255	» 9254	» 19033
In tutto	Nº 278	Nº 268	Nº 10397	Nº 10550	Nº 21493

fuori nelli Casali Animali Bovini Nº 4568 et Somari Nº 2252

Città di Canea	Nº 52	Nº —	Nº 5130	Nº 5219	Nº 10401
314 Casali	» 412	» 516	» 31216	» 28560	» 60704
Promontorio dell' Acro- tiri di Mel- leca	» 36	» —	» 1890	» 1533	» 3459
Sfachia e suo distretto	» 28	» —	» 4228	» 3650	» 7906
In tutto	Nº 528	Nº 516	Nº 42464	Nº 38962	Nº 82470

fuori nelli Casali Animali Bovini 10638 et Somari 4780

Città di Ret- timo	Nº 38	Nº —	Nº 3862	Nº 4138	Nº 8038
296 Casali	» 345	» 410	» 34694	» 25590	» 61039
In tutto	Nº 383	Nº 410	Nº 38556	Nº 29728	Nº 69077

fuori nelli Casali Animali Bovini Nº 7890 et Somari Nº 3100

Ristretto delle anime ch' errano in tutte le 4 Città del Regno t. 18v di Candia con le loro giurisdit[io]ni de 8 anni in su, e quante in tutto furono ritrovate l'anno 1644 per tutto il giro del Regno stesso, cioè

	Pretti e Monaci	Huomini di 8 anni in su	In tutto Maschi	Femine	Anime in tutto
<i>Città e Casali di Candia</i>	N ^o 1144	N ^o 55798	N ^o 56942	N ^o 57183	N ^o 114125
<i>d(et)ta di Setia</i>	» 546	» 10397	» 10943	» 10550	» 21493
<i>d(et)ta di Canea</i>	» 1044	» 42464	» 43508	» 38962	» 82470
<i>d(et)ta di Rettimo</i>	» 793	» 38556	» 39349	» 29728	» 69077
<i>In tutto</i>	N ^o 3527	N ^o 147215	N ^o 150742	N ^o 136423	N ^o 287165

Quantità e numero delli Casali di cad' una delle 4 Città con la dichiarazione del numero delli Animali Bovini et Somari che s'allrovavano in esser l' Anno 1644-cioè-

	Casali	Animali Bovini	Somari
<i>Città di Candia</i>	N ^o 496	N ^o 15960	N ^o 7278
<i>Sethia</i>	» 148	» 4568	» 2252
<i>Canea con Sfucchia e Promontorio d' A- crotiri</i>	» 314	» 10638	» 4780
<i>Rettimo</i>	» 296	» 7890	» 3100
<i>In tutto il Regno</i>	N ^o 1254	N ^o 39056	N ^o 17410

Tutto il numero della description Mascolina del Regno fu come sopra N° 147215 oltre li Religiosi, Pretti e Monaci N° 3527 dal quel numero si batte 35065 Putti e 11445 Vecchi et inabili all' Armi, onde restarono effettivi huomini scielti e atti al servizio del' armi N° 100.705.